

Morgat bij hoogwater

Haven van Camaret

Tropische ontdekkingen in Bretagne

Tekst en foto's: Marion Haarsma, onderwaterfilm.nl

Tot haar eigen verbazing kwam Marion Haarsma poetsgarnalen, een drievinslijmvis en het gevlekte koffieboontje tegen in haar geliefde Bretagne. En een koekoekslipvis met een parasiet op de kop. De parasiet blijkt een Copepode te zijn, net zoals in de tropen op de juffertjesvissen voorkomt. 'Zo bizar, om al deze tropische verrassingen te zien in water van zeventien graden!'

Bretagne heeft op mij een magische aantrekkingskracht. Het is niet alleen het afwisselende landschap, de altijd aanwezige zee en het mooie duiken! Bretagne heeft iets bijzonders, iets wat ik moeilijk kan uitleggen. De steile rotsen en indrukwekkende kliffen worden afgewisseld door romantische baaien met prachtige zandstranden. Voorbeelden zijn te vinden in het dorp Camaret sur Mer. Dat ligt aan het uiteinde van het schiereiland Presqu'île de Crozon. Overal staan menhirs, grote stenen waarvan de oorsprong en bedoeling nog steeds onduidelijk is. In Camaret staat de duikschool Club Leo la Grange. Het is een soort jeugdherberg waar je allerlei watersporten kunt doen, waaronder duiken. Nu is het duiken op open zee niet voor iedereen. In Bretagne is het vaak hetzelfde weer als in Nederland, alleen een dag eerder. Het hoeft maar ergens te waaien en er ontstaat al een enorme deining. En met het beroemde getijdenverschil van zo'n zes meter kan het aardig stromen.

Jacobsmossel, een delicatessie in Frankrijk.

Twee jaar geleden hebben we voor het laatst gelogeed en gedoken bij Club Leo in Camaret. Dit was een groot succes, maar na zo'n week ben je wel een beetje uitgeput. Dat is geen vakantie, maar gewoon hard werken! Toch kiezen we dit jaar opnieuw voor Bretagne. We beginnen in het dorpje Lanveoc, op 20 kilometer van Camaret. Daar is een mooi zandstrand met wat bootjes in de baai. Als je vanaf het strand naar de zee kijkt gaan we aan

de rechterkant te water. Daar ligt een oude pier waarvan alleen de pilaren nog overeind staan. We hebben vaak daar ondiep gescharreld, wat we heel leuk vonden. Als het niet te hard stroomt kun je ook naar de eerste pilaar zwemmen. Daar vind je een uitbundig onderwaterleven.

Slijmvisjes komen bijna te dichtbij.

Romantisch

Tijdens de eerste duik komen we niet ver. We zwemmen langs de kant, waar tussen de rotsen de oude bekenden staan: mooie oesters, anemonen, stekelhoorn en purperslak. De grote witte zakpijpen met de romantische naam "Neptunes heart" hebben zwarte naaldjes in de opening, zou het een soort bescherming zijn? Het is voor ons geen nieuw beest, maar wel een leuke ontdekking. De kliiplivissen en de ijszeesterren zijn er ook. Spinkrabben hebben massaal hun schilden gewisseld, de lege verschalingsen liggen overal. En ze zijn volop aanwezig, terwijl ze zich normaal uitstekend kunnen verschuilen. Ook de drievinslijmvis is druk in de weer. Het mannetje is knaloranje met een donkere kop en heeft een blauw randje aan de vin. Hij zwemt steeds naar het vrouwtje dat zogenaamd geen

interesse heeft. Zij is beige-bruin van kleur en valt me nauwelijks op! Hij gaat steeds naast haar liggen, ik hoop maar dat er kleine visjes van komen... Dat is al een aardige oogst voor een eerste duik.

De tweede duik zwemmen we naar de pijler. Het is even doorzwemmen

Gevlekt koffieboontje.

maar de moeite wordt beloond. Ook al stroomt het hard, achter de pijler is altijd wel een beschut plekje te vinden. Ik val bovenop een sepiaatje. Dat zat onder een touw met hele mooie witte bretelzakpijpen. Bij de sepia liggen allemaal zwarte brokkelsterren op de bodem. Mijn buddy vindt de hele duik door kleine parende naaktslakjes (*Chromodoris croni*) en platwormen. De grijs gestreepte kende ik al, maar er wordt ook een nieuwe aangewezen, de "Moselyplatworm" (gelukkig kunnen we alle namen vinden in de boeken). De wanden van de pilaar zijn bezaaid met kleine anemoontjes in alle kleuren. Ook op de pilaar zit een heel klein slakje. Bij nader inzien is het de paarse waaierslak (*Flabellina pedata*). Als het priegelslakje gaat lopen wordt het wel wat groter. De jacobsmossel is altijd leuk om te zien. Ze worden natuurlijk veel gevangen, want het is in Frankrijk een delicatessie.

Poetsgarnaal in een wasroos.

Het mannetje van de drievinslijmvis.

Ik had me voorgenomen om deze keer de blauwe oogjes te fotograferen. De hele mossel had ik al, maar nu het toch een soort macro-reis begint te worden, kan ik net zo goed de oogjes doen. Als ik klaar ben duik ik verder over grote gele sponzen, zee-egels, grondels (zoals de roodbekgrondel *Gobius cruentatus*), dodemansduim, kleine visjes en Noordzee krabben. Ook die zitten samen, yes, love is in the air!

Koekoekslipvis met copepode.

Vullen

Vullen is wel een probleem in Bretagne. Wij hadden ieder twee flessen mee, dus na twee dagen gingen we vullen in Camaret. Officieel moet je voor duiken in Frankrijk je flessen speciaal laten keuren: ze vragen jaarlijks een visuele inspectie en een druktest om de drie jaar. Vulstations kunnen erom vragen en je flessen weigeren. Gelukkig kennen ze ons bij Club Leo en mogen we aanschuiven als ze terugkomen van hun duiken. Daarna gaat alles dicht, dus je moet wel de tijden weten. Zo ook bij de duikschool in de haven van Morgat. De duikschool daar is minder toeschietelijk maar in zulke gevallen helpt het wel als je een beetje Frans spreekt. Achter Morgat ligt een stuk land met wel meer dan honderd menhirs. En iets verderop aan de kust staan de overblijfselen van recentere geschiedenis: bunkers uit de Tweede Wereldoorlog waarvan een museum is gemaakt. Er staat ook een groot herdenkingsmonument voor de oorlogen. Maar ik kom speciaal naar deze Pointe de Penhir voor het uitzicht op de zee. Het is adembenemend.

De steile rotsen vallen eerst recht naar beneden en hebben uitlopers in zee. Nu en dan steekt een punt boven het water uit. Hier is het prachtig duiken en deze 'Tas de Pois' (tuinerwten) is een van de favoriete duikstekken van de lokale duikscholen. Aan de binnenkant van de landpunt ligt weer een prachtig zandstrand. Camaret

heeft drie van zulke plekken! Zo maken we van iedere vultocht een prachtig uitstapje.

Overal aanwezig: juweelanemoontjes.

Naast de jachthaven van Morgat ligt een kleine baai. Hier duiken we vier keer waarvan twee duiken een groot succes zijn. Je hebt er mooi weer nodig en een kalme zee. Dan heb je wel zes à zeven meter zicht. In de baai ligt een bouwsel, een soort pier, die met een flinke storm gezonken is. De schade was zo groot dat ze het wrak maar hebben laten liggen. Het staat bij duikers al jaren bekend als "slakkenhemel". De wasrozen vinden we als eerste. Ze hebben een symbiosekrabje, dat zich goed weet te verbergen. Maar de tentakels van de anemoon wiegen heen en weer en er komt een momentje waarop het krabje bloot ligt. Het is wel weer een geduldklusje. Een klein wit naaktslakje wordt me aangewezen, met een geel randje. In de caravan wordt het "spiegelei" genoemd, maar het is de *Diaphorodoris luteocincta*. Het wordt nog leuker als de buddy een gevlekt koffieboontje vindt. Het diertje gaat lopen en steekt daarbij fier het sifonnetje omhoog. De huid van het slakje bedekt bijna helemaal het schelpje, wat eigenlijk een cowriscHELP is. Het zwarte oogje komt er nog net onderuit. Bij terugkomst merk ik dat het bijna hoogwater is geworden. Het strand is onder water verdwenen en de rotsen zijn nu bedekt met slijmvisjes die eten komen zoeken. Je hoeft maar over de stenen te schrapen en ze komen nieuwsgierig kijken. Ze gingen bijna op m'n hand zitten. Achteruit, zo kan ik toch geen foto maken!

Poetsgarnaal

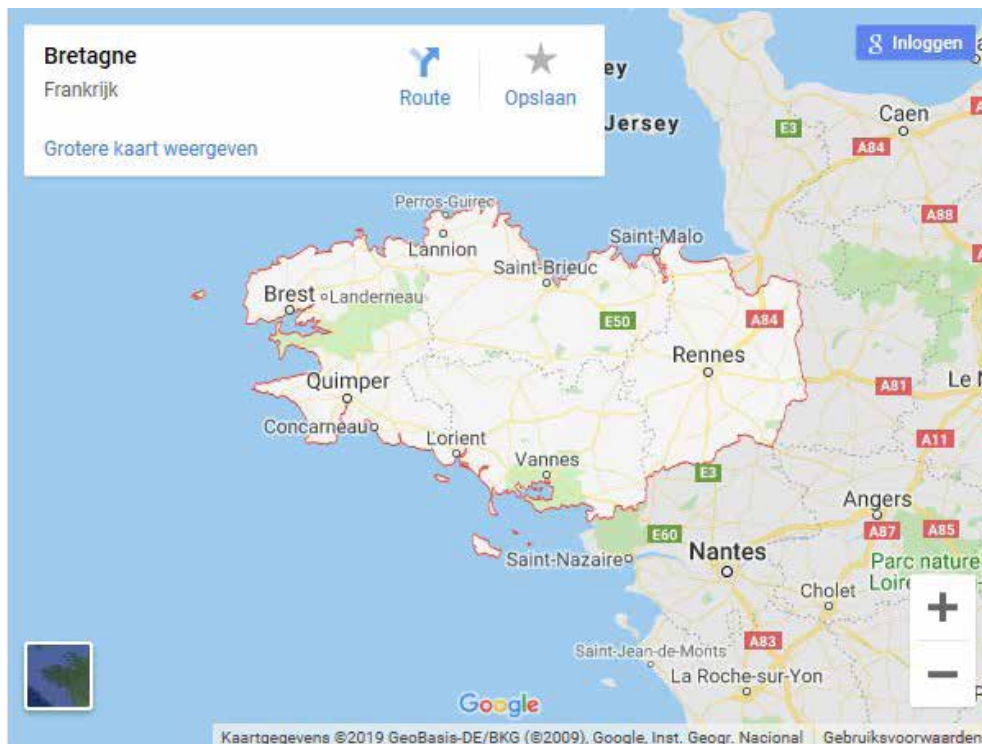
Dat de wasrozen in Bretagne altijd een symbiose krabje hebben – meestal twee – wist ik al. Maar op een goede dag kwam een buddy met een foto van een garnaaltje: een echte poetsgarnaal (*Periclimenes sagittifer*) zoals in de tropen. Ik had ze in Bretagne nog nooit gezien. Maar voor het strand, vlak bij de ingang, werd het garnaaltje me aangewezen. Ik was sprakeloos. De volgende dag vind ik het zelf. En daarna vind ik het garnaaltje op een foto van de tweede duikdag: ik had het al gefotografeerd zonder dat ik het wist. Een andere ontdekking komt van de "slakkenbuddy". Zij heeft een oog voor kleine dingen en laat een foto zien van een klein knalrood hoefijzerkokerwormpje. De volgende dag wijst ze het onder water aan. Het kokerwormpje trekt zich meteen terug, maar ik ga op m'n knieën zitten en blijf rustig wachten. Op zes meter met een volle fles heb ik toch alle tijd. Het komt er weer langzaam uit, maar zodra ik dichterbij kom, schiet het weer terug in de koker. Dit spelletje gaat zo een tijdje door. Ondertussen krijg ik bezoek van een grote ijszeester, visjes en lipvissen. Uiteindelijk besluit de kokerworm dat ik geen gevaar vorm en laat zich uitgebreid fotograferen. Nog een verrassing vinden we in een bosje onduidelijk "iets". Het blijken hele kleine kokerwormpjes te zijn. Het is allemaal wit van kleur met hier en daar een toefje oranje. De naam "Delicate coralworm" is goed gekozen. Ze zijn heel fragiel.

Het leuke van zo'n relaxte fotovakantie is dat je 's avonds alle tijd hebt om de foto's aan elkaar te laten zien. Zo doe je ook weer nieuwe ideeën op. Een van de buddy's heeft het steeds over een koekoekslipvis met een parasiet op de kop. Die was me steeds ontglipt. Ik had haar wel gezien maar ze zwom steeds hard weg! Tot ik er een keer aandacht aan besteed. Het vrouwtje van de koekoekslipvis heeft duidelijk andere kleuren dan het mannetje. En ja, op de kop van dit vrouwtje zit een groot ding. Ik stel de flitsers in op ver weg en gelukkig komt ze een paar keer kijken. De parasiet is een copepode, net zoiets als in de tropen op de juffertjesvissen voorkomt. Zo bizar, om al deze tropische verrassingen te zien in water van zeventien graden.

Sommige slakken (zoals deze "sponge slug") overleven bij eb ook boven water.

Deze kleine kalkkokerworm liet zich uiteindelijk fotograferen.

hoogseizoen zijn er overal straatfeesten en vuurwerk. Vooral in Camaret zijn er veel culturele hoogtepunten. Overal hangen aankondigingen en bij de toeristenbureaus helpen ze je graag. De echte landrotten willen vaste grond onder hun voeten maar ik ga graag met een bootje mee. Ik heb een tochtje naar de eilanden bij Camaret op de verlanglijst staan. Daar zijn zeegrotten die je alleen vanaf een boot kunt bekijken. Zowel vanuit Morgat als Camaret vertrekken er boten. Ik wil nog de roze granietskust zien en in de baai van Morlaix kun je met de zehonden snorkelen. In Bretagne zijn zoveel leuke dingen te doen!

Bretagne praktisch

Bretagne is het grote schiereiland van Frankrijk en de meest westelijke provincie. De regio grenst aan de noordkant aan het Kanaal en aan de zuidkant aan de Atlantische Oceaan. De omliggende eilanden meegerekend heeft Bretagne meer dan 2500 kilometer kust. In het noorden en westen is de kust ruig en wild, met meestal kleine stranden in baaien tussen de rotsen. In het zuiden is de kust lieflijker met langere stranden. Bretagne kent een mild zeeklimaat, de zomers zijn zacht en matig warm.

Reis: Met de auto rij je in een dag naar Bretagne. Deels tolwegen. Hou in het vakantie seizoen rekening met de zwarte zaterdagen, dan staan met name bij de tolpoorten lange files.

Beste reistijd: Van voorjaar tot najaar.

Vaccinaties: Niet nodig.

Elektriciteit: 220 V.

Valuta: Euro.

Taal: Frans. Bretons (een Keltische taal).

Soort duiken: Bootduiken, kantduiken, stromingsduiken. Let op de Franse regels voor de keuring van flessen: jaarlijks een visuele inspectie en om de drie jaar een druktest.

Nachtduik

De pier in Lanveoc staat bekend om de nachtduiken die je er kunt maken. In de pier (eigenlijk een boothelling) zitten allemaal gaten en die zitten weer vol met congeralen, slijmvisjes, garnalen en krabjes. En vooral veel galathea's, de rode en de zwarte. De lipvissen drijven slapend rond. De gehoornde slijmvissen zijn wel actief. Ze zijn op zoek naar voedsel en komen in het licht van de lampen, ze maken me echt blij! De ene buddy zoekt naar heremietkreeften met anemonen op hun schelp en ik zoek al jaren naar de zeepaardjes. Ze moeten rond de pier zitten. Maar in het hoge zee gras is het heel moeilijk zoeken. Zeker als er een beetje deining is – sommige mensen zijn daar gevoelig voor en krijgen dan last van zeeziekte. Ik niet, maar ik vind ook geen zeepaardjes! Heel erg verdrietig ben ik niet. Het is gewoon weer een reden om nog een keer naar Bretagne terug te gaan!

Ook aan deze vakantie komt een eind en we plannen onze laatste duiken. Een regenachtige dag verstoort de planning, maar flexibel als we zijn gaan we naar de markt in Crozon. Ondanks de motregen is het best druk en er is veel te koop! Zodra de regen is gestopt gaan er een stel stenen keren in de baai van Le Fret. Ze komen terug met een naaktslak in een bakje. Er zitten bij laag water nog veel meer slakken boven water, sommige zelfs in de volle zon.

Ik ben stomverbaasd dat een naaktslak urenlang boven water kan blijven leven. De volgende dag ga ik zelf kijken en kan de verleiding niet weerstaan om er een paar mee te nemen. Als ze urenlang in de zon kunnen zitten, dan kunnen ze ook een nacht in een potje met zeewater zonder schadelijke gevolgen? De volgende dag gaan we voor onze laatste duik naar Morgat, waar we boven water naar de kapotte pier snorkelen. Ook dit gedeelte van de pier is prachtig begroeid en de overhangen zitten vol met dodemansduim, juwelenanemoontjes en margrietjes. Ze zijn er in oranje met een witte tentakelrand of helemaal wit. Ik zoek een rustig plekje waar ik mijn "schatten" kan vrijlaten zonder dat ze wegdrijven, want ik wil er dolgraag foto's van maken. De slakken (*Doris verrucosa*) nestelen zich braaf in het zachte substraat. Ik hoop dat ze wat te eten vinden want ik heb geen idee wat ze lekker vinden. Twee slakjes zoeken elkaar op en gaan over elkaar heen kruipen. Ik hoop nog op een paring, maar zoals gewoonlijk gaat het met een slakkengang en ik kom in tijdnood. Ik moet terug en laat ze achter in de hoop dat ze dit "slakkenparadijs" weten te waarderen.

Snorkelen met zehonden

Sommige mensen vinden Bretagne heel druk en toeristisch. Ik vind het juist leuk dat er zoveel te doen is met voor ieder wat wils. In het

